

Nordkapp – utvikling og muligheter

Knut Bjørn Lindkvist, professor em.

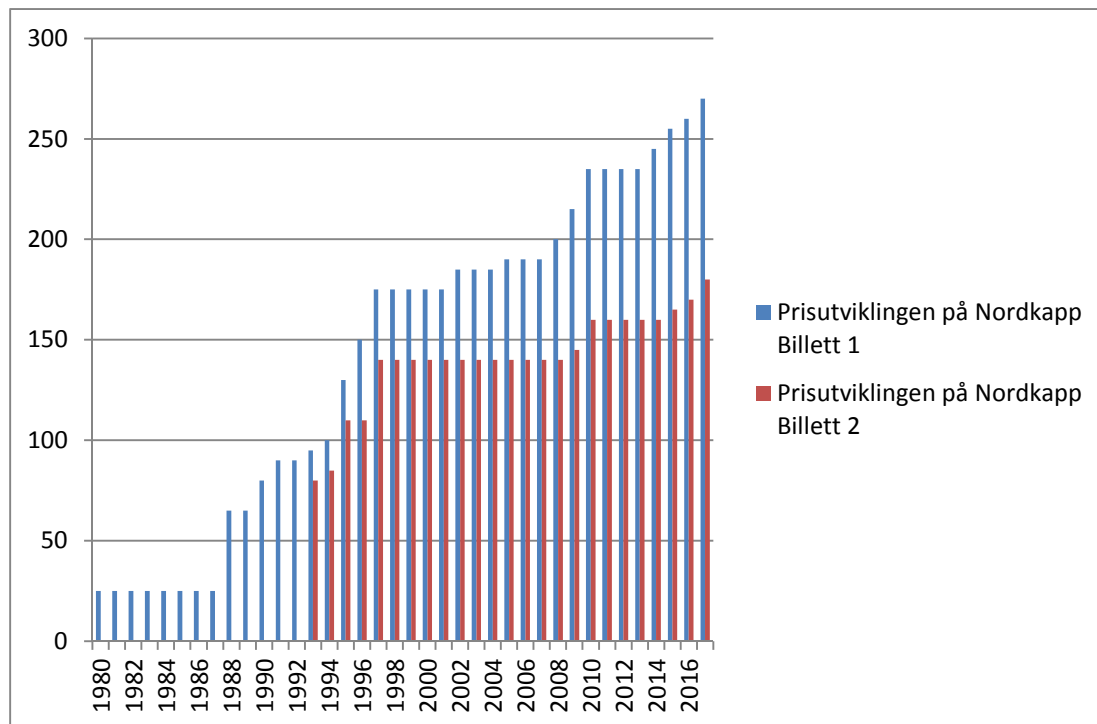
I 1928 fikk Nordkaps Vel A/S (eid av 3 hurtigruteselskaper og 3 reisebyråer) retten av daværende kommunaldepartement til å forvalte Nordkapp-fjellet og Hornvika, et ikon og en merkevare til da bygd opp over nesten 300 år, til protester fra Kjølvik kommune. Dermed ble et monopol opprettet der bare ett selskap hadde rett til å drive noen form for forretningsvirksomhet på Nordkapp. Staten ønsket likevel å holde Nordkaps Vel i ørene gjennom opprettelsen i 1930 av verneområdet for dyreliv og planteliv på hele plataet og i Hornvika. Men gjennom årene fikk selskapet monopolrettigheten sin fornyet med jevne mellomrom.

Selv om monopoler kjennetegnes av fravær av konkurranse, dermed høye priser og med tiden en slappere innovativ innstilling, var **det første monopolet preget av en mer eller mindre ideell målsetting**. Hornvika fikk posthus og sti opp til plataet hvor også en paviljong ble reist. Etter sigende hindret man en engelskmann i å gjøre Nordkapp til et område for sterk reklameeksponering, for Fyffes og Shell.

Etter krigen fikk vi **utbyggings- og modningsfasen** for monopolet. I 1959 åpnet Nordkapphallen, bygd av Nordkaps Vel, et godt servicetiltak. Nord-Norsk Hotelldrift fikk driftsansvaret. Allerede i 1956 hadde Nordkapp kommune fått bygd veien til Nordkapp. Veiutbyggingen ble finansiert med en ny, bompengavgift. Nordkapp kommune ville selvsagt ha igjen pengene sine. Ideen om å ta en avgift for alle som passerte bommen for å dra til Nordkapp kunne altså få utvikle seg i de 18 årene som Nordkapp kommune trengte for å få sine investeringer tilbakebetalt. Da utgiftene til veiinvesteringene var tilbakebetalt i 1974 tok Nordkapp kommune ned sin bom, og denne ble nå satt opp igjen av Nordkaps Vel, igjen til protester fra Nordkapp kommune. Det var nå Nordkaps Vel startet sin faste innkreving av inngangsavgift til Nordkapp. Vi som er gamle nok husker godt «Bom-Tora» i bommen ved Kjæftavannet. Omkring 1980 ble Nord-Norsk Hotelldrift overtatt av SAS, som dermed også overtok driften av Nordkapp. Jeg vil avgrense denne utbyggings- og modningsfasen til etableringen av den nye Nordkapphallen på og inne i fjell i 1988/1996 som SAS hadde fått presset fram gjennom Nordkaps Vel. Inngangsavgiften til Nordkapp hadde vært lav fram til da, men nå skaut den i været, noe figur 1 vil vise.

I 1988 gjorde Nordkapp kommune et hittil siste forsøk på å få overtatt Nordkapp. Et tilbud til Nordkapp kommune om å kjøpe alle aksjene i Nordkaps Vel for 7 mill. kroner fra DNB som hadde overtatt alle Nordkaps Vel-aksjene fordi samtlige eiere etter tur gikk konkurs – og det skyldtes ikke Nordkappdrifta! – ble dessverre stoppet av fylkesmyndighetene. Og dermed var utviklinga for Nordkapp kommet til den tredje fasen i monopolet, som jeg vil kalle **Høstingsmonopolet/ men også det utbytende monopolet**. I dette monopolet er inngangsavgifta det sentrale verktøyet. La oss nå stoppe opp, og se på utviklinga i denne avgifta. Seinere skal vi se hvordan den konstrueres

Figur 1

Ved inngangen til Høstingsmonopolet midt på 80-tallet utvikles altså inntjeningsredskapene videre. Nordkappavgiften økte fra ca 20 (1986/87) til 90 kroner i 1990. Det var banken som finansierte utbygginga av Nordkapp 1990 som krevde at atkomstavgifta skulle økes for å få til finansiering av prosjektet. Den økte videre til om lag 170 kroner da RICA overtok Nordkapp i 1997. Dette er den høye avgifta, den lave avgifta er 30 kroner mindre. Det var Miljøverndepartementet som i 1993 krevde en delt avgift fordi Friluftsløven krevde fri og billig adgang til Nordkapp. Det skal ikke betales for å bruke den frie natur i Norge! Allemannsretten! Seinere er atkomstavgifta gått oppover, og avgifta er i dag på 280 og 180 kroner.

Fra 1997 har Nordkappavgifta utviklet seg til et sentralt element i den pengeoverføringsmaskinen som RICA nå elegant håndterer.

Begrunnelsen for den stadig høyere adkomstavgiften er nå ikke bare tilbakebetaling av lån, men også et avkastningskrav på 10,7% for en gitt kapitalstørrelse ved en såkalt ny-verdi for anlegget (205 mill i år 2000 og 335 mill i år 2012). Dessuten begrunnes kravet med at om lag 56 prosent av hele Nordkapphallen inngår som friluftsløvs-areal.

I 2012 var beregninga for Nordkappavgifta slik:

I 2012 var beregningen for Nordkapp-avgiften slik:

- Avkastningskrav inkl skatt=10,7 %
av Nordkapphallens friluftsdelt=56% av totalarealet
verdisatt til kr. 187.635.000
Avkastning 10,7%(inkl skatt) = kr. 27.884.646,-
+ Friluftslivets andel på 52,8%
av totale drifts-kostnader = kr. 6.913.104,-
+2% Vedlikeholdsinvesteringer=kr. 3.752.700,-
Adkomstavgift lav sats (kr 170=kr. 38.550.450,-

Monopolisten i Høstingsmonopolet har en annerledes atferd enn tidligere monopolister på Nordkapp.

- Presser friluftsløven til det ytterste, et ulovlig opplegg.
- Har hele tiden tatt inn avgifter uten godkjenning/tillatelse; ikke fått godkjent sitt innkrevingsopplegg før i 2014. Personlig kan jeg ikke skjønne at kommunestyret kunne godkjenne dette!
- Til dels meningsløse grunnleggende faktorer i innkrevingsmodellen (56% av såkalt **nyinvestering**sopplegg for hele Nordkapphallen og de tekniske installasjoner belastes friluftslivet!)
- 10,7% kapitalavkastning av investeringene for friluftslivet!
- Har allerede tatt seg betalt i 20 år (?) for mulig framtidig tap av monopolet? Gjelder likviditetspremien på 4%.
- Minimale investeringer fra inntreden i 1997 til i dag.
- Få nye tiltak, liten innovasjonsevne

Store summer trekkes ut av det lokale området og hindrer oppbyggingen av en lokal eller regional kapitalbase. I 2008-2011: i alt 24,8 millioner i snitt pr år overføres som konsernbidrag til eierne av eiendomsselskapet og som tilbakeholdt overskudd for investering i andre av konsernets selskaper. 400-500 mill over 20 år?¹

Det lokale næringslivet har tapt på stor nedgang i den landbaserte trafikken, campingplasser, utviklingen av event-basert turisme.

En sentral fiskeprodusent i Finnmark, Bjørn Ronald Olsen, krever i et intervju med Sagat i juli retten til en positiv og sterk lokal deltakelse i turistutviklingen i Nordkapp. Monopolet er til hinder for lokalt

¹ Jfr beregningene utført av Odd-Birger Hansen, dr. oec. 2012: Analyse av Rica i Finnmark med fokus på engasjement knyttet til Nordkapp, Høgskolen i Finnmark

engasjement på Nordkapp. De sentrale myndighetene krever nå en sterkere integrering av lokal kultur og direkte deltakelse i en bærekraftig turistutvikling i Norge.

Nordkappavgiften er enten ulovlig (frilufsloven) og uønsket, eller så lovlig men fortsatt uønsket fordi det lokale nivået for en stor del er satt til side (og som er protestert mot siden 1928), og fordi avgiftsnivået er utviklingshemmende for reiselivet i regionen, og viser en skremmende grådighet. Dette går frem av måten dette gjøres på.

HVA MÅ GJØRES?:

Flere tiltak bør vurderes:

1. Det bør vurderes å etablere en nasjonalpark for Nordkapphalvøya
2. Selve monopolet bør oppheves
3. Parkeringsaktiviteten bør overtas som et kommunalt ansvar, og for de besøkende bør sanitæranlegg og et enkelt oppholdsrom bygges.
4. Ekspropriasjon bør utredes

En nasjonalparketablering må utredes, og bør inkludere hele Nordkapphalvøya, og avgrenses fra Skarsvågkrysset. Naturlige attraksjoner og naturområder med sterk kulturell betydning fra 1400-tallet er Tunes, Hornvika (fra slutten av 1800-tallet), Knivskjellodden (etterkrigsfenomen som Europas nordligste punkt). Og selve Nordkapp-platået som er fredet siden 1930 som naturvernområde. Det bør faktisk også vurderes om ikke hele området fra Stappane ved Gjesvær, også bør inkluderes.

Et monopol betegnes av de fleste økonomer som en mindre effektiv og innovativ organisasjonsform enn tiltak som reguleres av konkurranse. Dessuten kan monopoler med stor innflytelse på samfunn, og ressurser som dette samfunnet er avhengig av, ha svært negative konsekvenser med unødvendige lojalitetsbindinger mellom bevilgningsgivere og løyvehavere. Dette bør en unngå fordi en ikke får til optimale forvaltningsordninger basert på monopoler og i vårt tilfelle vil lokale aktører bli utestengt.

Etablering og drift av et parkeringsanlegg bør anses som et normalt kommunalt ansvar, og hvor tidsavgrenset parkering kan finnes sted. Det skulle være unødvendig å peke på at tidsregulert parkering vil være svært gunstig for innkvarteringsbedrifter av forskjellige typer. I stedet for camping på selve Nordkapp-platået vil turister stå de nødvendige timer på Nordkapp og deretter søke til andre steder på Magerøya. Det vil alle tjene på.

Parkeringssekskapet bør utvikle parkeringsanlegget med sanitæranlegg og et enkelt beskyttelsesrom mot uvær. Landskapsarkitekter og arkitekter bør engasjeres for å utvikle konsepter som beriker landskapet og ikke skjember det ut som i dag. Dessuten bør parkeringsselskapet få ansvar for all opprydding og sikring av Nordkapp-platået.

Skulle det vise seg at de kontrakter som baserer seg på lang bygslingshistorie ikke kan termineres slik det er ønskelig, bør man utrede ekspropriasjon. Nordkapp kommune bør ikke la et stort internasjonalt konsern få slik avgjørende kontroll med kommunens viktigste økonomiske og kulturelle ressurs ved siden av fiskeriene at man de facto mister den viktigste innflytelsen over denne

ressursen. Det er nok å minne om at tidligere kommunestyre i Nordkapp helt fra slutten av 1920-årene har protestert overfor statlige styringsorganer (departementer) mot retten «fremmede» selskaper har fått innvilget til å forvalte Nordkapp. Forhistorien er basert på tradisjons nedvurdering og kolonial tilnærming til kompetansen lokale myndigheter skal ha hatt. Slike nedlatende holdninger bør ikke moderne forvaltning bygges på.

Det er min klare overbevisning at forandringer i tråd med de tankene som her skisseres vil skape en ny vitalitet og innovasjonskraft i Nordkapturismen, en innovasjonskraft som behøves etter stagnasjonstendenser de siste tiårene. Jeg ønsker lykke til med arbeidet for å utvikle Nordkapphalvøya som et sammenhengende opplevelsesområde for besøkende hvor opplevelsesturisme, sjø- og havopplevelser, fotturisme og vinterturisme med ski og nordlys kan skape den vitaliteten som Nordkapturismen trenger.

-